

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. V. De Testibus, & Notariis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

VI. Quæritur secundo, An peccet, & ad restitutionem teneatur, qui delinquentem non accusat?

Respondeo cum communi apud Busemb., raro homines teneri ad accusandum, ut constat ex praxi timoratorum. Verum peccat mortaliter contra charitatem, qui non accusat, vel saltem denunciatur delictum, quod vergit in damnum publicum, aut privatum. Ratio est, quia quilibet tenetur sub gravi peccato succurrere proximo graviter indigenti, quando potest sine suo gravi incommodo; Nam Eccles. 17. dicitur, *Unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Non tenetur tamen ad restitutionem, qui accusationem debitam omittit, nisi quando ex iustitia tenetur accusare, ut cultos, non vero quando tenetur solum ex charitate.

VII. Quæritur tertio, Quinam in iudicio repellantur ab accusando?

Respondeo cum Bonac., Less., & Farinac. repelluntur excommunicatos, publicos concubinos, usurarios, & quoscumque iure infames, excepto casu hæresis, proditoris, & criminis læsæ Majestatis; tunc enim quilibet admittitur; Sicut etiam si quis suam, vel suorum injuriam prosequatur, ex leg. *Hi tamen omnes, ff. de Accusatione*. Secundo, repelluntur ob decentiam subditi, filii, servi relate ad suos Prælatos, parentes, dominos; nisi contrarium exposcat bonum commune. Tertio, Clerici ratione decentiæ status non possunt laicos in causa sanguinis accusare; excepto casu hæresis, criminis læsæ Majestatis, & aliis, quæ respiciunt bonum aut publicum, aut proprium, aut innocentis; & præmissa protestatione, quod non intendatur vindicta sanguinis, sed bonum commune vel proprium, vel proximi. Quarto, excluditur inimicus capitalis, quia facile calumniator potius est, quam accusator. Quinto ex Foller. apud Trull., non possunt laici accusare Sa-

cerdotes, nisi hæreticos, sacrilegos, simoniacos, bonorum Ecclesiæ dilapidatores, &c.; Nec admittitur ad accusandum sæmina, nec secularis, aut Clericus contra Regulares, cum sint diverſi fori.

VIII. Quæritur ultimo, In quibusnam casibus nemo potest accusare, etiam posito Superioris præcepto?

Respondeo, Primo, si delinquens sit emendatus, nec subsit periculo proximo relabendi, & parti læsæ satisfecerit, nec aliis imminet periculum. Secundo, si crimen sub secreto naturali quis noverit, ut consultor, advocatus, &c.; nisi tamen qui secretum commisit, Rempublicam, vel innocentem vexaret, nec vellet desistere. Tertio, si crimen probare cogeretur, nec posset. Quarto, si imminet periculum honoris, vitæ, vel rerum suarum; non enim cum tanto incommodo parere tenemur legi humanæ. Quinto, si crimen est occultum, unde ex delatione solum infamia proximi sequeretur sine causa; ut notat Busemb.

ARTICULUS V.

De Testibus, & Notariis.

- I. *Quinam testes requirantur, & sufficiant, ut possit Reus damnari? Quinam vero iure Canonico, quinam iure civili inhabiles sunt ad testandum?*
- II. *Nemo tenetur testari, nisi a charitate, aut a præcepto superioris ad testandum adigatur. Num. teneatur ad restitutionem, qui contra præceptum superioris renuit testari?*
- III. *In quibus casibus non datur obligatio testandi, etiam posito præcepto Superioris?*
- IV. *Non tenemur, sed possumus offerre nosmet ad testandum ad vitam innocentis salvandam, quamvis inde sequatur mors delinquentis.*

V. Te.

V. Teneatur retractare testimonium falsum etiam cum periculo vita, qui ob illud est in causa, ut alius mortui damnetur.

VI. Qui pecuniam accipit, ut verum testetur, non teneatur illam restituere; sed ante parvatum crimen teneatur illam restituere, si acceperit ad deponendum falsum; post crimen vero teneatur compensare damnum illatum.

VII. Num teneatur iustificari posito iudicis precepto, qui novit crimen ab Accusatore, aut a Teste?

VIII. Si iudex legitime interroget, nequit testis equivocare; Secus vero si non procedat legitime; Et aliquando ad hanc equivocationem teneatur.

IX. Si testis sibi contradicat in eodem examine, standum est posteriori dicto; secus vero si sibi contradicat in diversis examinibus.

X. Si Notarius aliquid scripserit, & testis juret se illud non dixisse, credendum est potius Notario.

I. Certum est, neminem damnari posse, nisi vel ipse crimen consteatur, vel in flagranti crimine deprehendatur a iudice cum tribus, vel quatuor aliis, vel duo testes omni exceptione majores testentur cum juramento, se sensu externo crimen percipisse, & sint contestes.

Testes autem, qui a jure excipiuntur, sunt, Primo, in causis criminalibus Mulieres jure canonico propter sexus fragilitatem; jure vero civili solum in testamento repelluntur. Secundo, in causis criminalibus, qui est minor viginti annis; quamvis in civilibus admittatur pubes. Tertio, inimicus capitalis, consanguinei, domesticus actoris in causa ipsius actoris. Quarto, infames jure, vel facto, perjury, & viles, ac inopes propter suspicionem, quod pecunia corrupti factum deponant. Quinto, locii criminis,

excepto crimine hæresis, sodomie, maleficii, falsificationis monete, &c.

II. Quæritur nunc primo: An, & quando teneatur quis testari?

Respondeo, & dico primo, nemo teneatur testari, nisi charitas id exigat ad avertendum grave damnum proximi, vel iudex, aut superior habens potestatem id præcipiat. Quod si tale præceptum legitimum iudicis transgrediaris, & nolis testari in præjudicium alterius, communior sententia apud Bonac. hic docet, quod teneris ad restitutionem, quia posito præcepto iudicis facis injuriam non testando; nam testis per mandatum iudicis applicatur parti, ac proinde pars tunc habet jus ad tale testimonium; Probabiliter tamen ex Sayro, Less., Molin., Sanch. apud Trull. dub. 10. ad restitutionem non teneris, quia præceptum superioris non imponit obligationem iustitiæ, sed obedientiæ ad testandum; teneris certe ad restitutionem, si falsum testareris culpabiliter in præjudicium alterius; quia esset causa efficax, & injusta damni proximi.

III. Dico secundo; posito præcepto Superioris legitime interrogantis, non teneris testari, quæ accepisti sub sigillo, nisi forte ad avertendum grave malum Reipublicæ, vel innocentis, etiam si juraveris, te id nulli dicturum; Nec teneris testari, quando tibi grave damnum imminet, nisi damnum publicum, vel alterius prævaleat; Unde non teneris contra consanguineos, & affines testari, nec quæ a viris non satis fide dignis accepisti; Proinde poteris in tali casu negare te aliquid scire: Nec testari teneris quæ per injuriam cognovisti, ut aperiendo literas, &c.; nec si alter probabiliter in eo facto non peccavit, vel propter invincibilem ignorantiam, vel quia aliquid in compensationem accepit, unde de furto sit accusatus, ut notat Busemb.

femb. hic ex Azor. , Filliuc. , Laym. , & aliis.

IV. Dico tertio cum Bonac. Quilibet potest se offerre ad testandum ad salvandam vitam innocentis , etiamsi inde reus sit damnandus ad mortem. Idque verum est ex Less. cap. 9. dub. 12. , etiamsi innocens nollet defendi , quia non est dominus suæ vitæ ; unde non potest jus defensionis alteri adimere. Non tenemur tamen offerre nosmetipsos ad sic testandum ; quia nemo tenetur tueri vitam propriam , & a fortiori nec alienam cum morte alterius . Si tamen innocens vult defendi , etiamsi mors nocentis sequatur , putat Bonac. , quod nos teneamur ad testandum ; quia melior debet esse conditio innocentis , quam nocentis . Verum ad salvanda bona externa innocentis , licet non teneamur offerre nos ad testandum , si inde mors nocentis sequatur , tenemur tamen respondere , si juridice interrogemur .

V. Dico quarto . Qui falsum culpabiliter testatus est , itaut ob tale testimonium innocens ad mortem damnetur , tenetur retractare suum delictum etiam cum periculo similis pœnæ incurrendæ , si credit se profuturum per retractationem . Ratio est , quia in æquali damno potior est habenda ratio innocentis .

VI. Dico quinto . Testis , qui pecuniam pro vero testimonio ferendo accepit , non tenetur illam restituere ; quia non tenetur ex iustitia ad testandum , sed solum ex charitate , vel ex obedientia ; at si pecuniam acceperit pro falso testimonio ferendo , debet illam ante factum restituere ; post factum vero non tenetur , sed solum tenetur damnum alteri illatum compensare .

VII. Dico sexto . Si delictum sciatur solum ab accusatore , & teste , non tenetur hic testificari ; Immo Veracrux apud Trull. putat hunc teneri

sub mortali dicere se nihil scire , quia ad hoc ut testis crimen teneatur , aut possit fateri , debet præcedere infamia , vel semiplena probatio , vel indicia contra reum . Multi tamen apud Dian. part. 2. tract. 5. resol. 100. probabilius tenent , testem in hoc casu obligari ad testificandum , quia iudex habet jus ad interrogandum .

VIII. Dico ultimo . Non licet testi cum juramento æquivocare , si legitime a iudice interrogetur . Ratio est , quia ob bonum publicum tenetur parere ; Si tamen iudex non procedat legitime , licitum est æquivocare , ut communiter docent apud Tambur. lib. 3. cap. 4. Unde si interrogetur testis de crimine occulto , vel quod non tenetur testificari , eo quod , verbi gratia , notabile damnum sequeretur , potest jurare se rem nescire ; sic enim non utitur restrictione pure mentali , sed respondet ad mentem boni , & iusti iudicis . Hinc non solum Clericus , sed etiam alii coram sæculari iudice possunt cum æquivocatione jurare Clericum reum non deliquisse ; & qui licite aliqua bona abscondit ad vitam sustentandam , non solum ipse , sed etiam alii , quibus id constat , possunt cum æquivocatione jurando testari ipsum nihil abscondisse . Addique Sanch. lib. 3. cap. 6. , aliquando testem ad talem æquivocationem teneri ; nam si iudici peccatum omnino occultum alterius prius manifestavit , deinde tenetur cum juramento testificari reum non commisisse tale delictum , (ita scilicet ut iudicio externo subsit ,) quando sperat ex tali retractatione reparandum damnum iniuste illatum per manifestationem criminis occulti . Quæ omnia fulse explicavimus in Trutina exponendo theses 26. & 27. ab Innoc. XI. proscriptas de Amphibologiis .

IX. Quæritur secundo , Utrum standum sit primo , an secundo dicto testis

stis contraria dicentis in iudicio in diversis actibus, & examinationibus?

Respondeo, quod si testis statim in eodem examine se retractet, standum est posteriori dicto; si vero in diversis examinationibus se retractet, standum est priori dicto; dummodo aliud non dicat in articulo mortis coram iudice cum juramento; tunc enim præsumitur dicere verum, ex leg. *Ultima, Cod. Ad legem Juliam*. Ita Bonac.; Quamvis Sayr. apud Trull. putet talem testem repellendum, & puniendum esse tanquam perjurum.

X. Quod si Notarius unum scripsit, & testis juret se aliud dixisse, credendum est potius Notario, ex cap. *Ad audientiam, De præscriptionibus*; quia cum sit persona publica, & approbata, mendacium in ipso non præsumitur.

ARTICULUS VI.

De Reo.

- I. *Reus in iudicio non tenetur respondere, nisi iudice interrogetur, ita scilicet ut præcesserit vel semiplena probatio, vel indicia clara, aut infamia, qua per duos testes probata sint. Et in nonnullis casibus iudice interrogatus potest equivocare.*
 - II. *Non sufficit ad semiplenam probationem solus accusator, aut denunciator.*
 - III. *Probabiliter reus iudice interrogatus non tenetur veritatem fateri, si inde sibi imminet grave damnum.*
 - IV. *Quid si reo nulla sit spes evadendi mortem, aut aliud grave damnum? Num peccet lethaliter, si veritatem non fateatur?*
 - V. *Num sine mortali possit equivocare, qui iudice interrogatur de re levi?*
- Pars II.*

VI. *Propter opiniones utrinque probabiles saepe datur bellum utrinque iustum; Unde potest iudex iuste interrogare, quin teneatur reus veritatem fateri.*

VII. *Potest reus e carcere fugere, quamvis inde sequatur custodis mors a iudice illi infligenda. Nequit tamen reus ministris iustitiae vim inferre, illos percutiendo, &c.*

VIII. *Cum moderamine inculcata tutela potest Reus, ejusque advocatus propalare occulta crimina testium ad eorum auctoritatem infringendam; sed non potest iis falsa crimina appingere.*

I. **Q**uæritur primo, Quandonam reus teneatur aperire veritatem in iudicio?

Respondeo, & dico primo. Reus non tenetur veritatem aperire, nec jurare, si non interrogetur iudice, seu juris ordine servato, videlicet itaut præcesserit vel semiplena probatio, aut infamia, vel manifesta indicia, itaut infamia, vel indicia sint probata per duos testes. Immo si reo non constet, quod iudice interrogetur, nec tenetur respondere, quamvis iudex sub pœna Excommunicationis interroget. Ita communiter cum Less. lib. 2. cap. 3. Unde fit, iudicem teneri aperire reo statum causæ, probationes, indicia, & testes, (quamvis non nomina testium in delictis Sanctæ Inquisitionis) ut videat an iudice contra se procedatur; Quamvis enim in levioribus rebus teneatur reus credere iudici prudenti, & perito, non tamen in gravioribus; Nec tenetur respondere, quamvis iudice interroget iudex, verbi gratia de homicidio, si homicidium sine culpa paratum sit; quia iudex inquit tantum de occisione criminosa. Immo Less., & alii apud Trull. dub. 21. docent, quod si tu non es auctor criminis, nec teneatur